

УДК 342.951:343.575

DOI <https://doi.org/10.32782/2078-3566-2025-4-17>

Роман ОПАЦЬКИЙ

доктор юридичних наук, професор
(Головне управління Національної поліції в Харківській області,
м. Харків, Україна)
opatsky@i.ua

Микола РЕПАН

старший викладач
(Дніпровський державний університет внутрішніх справ,
м. Дніпро, Україна)
mykola.repan@dduvs.edu.ua

ХАРАКТЕР АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У СФЕРІ НЕЗАКОННОГО НАРКООБІГУ В УКРАЇНІ: ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

У статті йдеться про актуальну проблему адміністративних правопорушень у сфері незаконного обігу наркотичних речовин, їх аналогів і прекурсорів в Україні. Незаконний обіг наркотиків є однією з найбільш небезпечних загроз для суспільної безпеки через зростання рівня наркозалежності, криміналізацію населення й посилення організованої злочинності.

Досліджено нормативно-правову базу, яка регулює відповідальність за адміністративні правопорушення в цій сфері. Виявлено, що чинне законодавство містить низку колізій і прогалин, які забезпечують правозастосовну діяльність. Установлено проблеми, пов'язані з розмежуванням адміністративної та кримінальної відповідальності за незаконний обіг наркотичних засобів, а також із визначенням критеріїв, за якими те чи інше діяння підпадає під адміністративне, а не кримінальне правопорушення.

Окрему увагу приділено аналізу наявних проблем у сфері правозастосування, зокрема недостатньому контролю за виконанням адміністративних стягнень, що знижує ефективність профілактичних заходів. Розглянуто роль правоохоронних органів у боротьбі з незаконним обігом наркотиків на адміністративному рівні, їх функціональні можливості й обмеження.

Таким чином, підвищення ефективності адміністративно-правових заходів у сфері незаконного обігу наркотичних речовин, їх аналогів і прекурсорів вимагає комплексного підходу. Важливою складовою цього процесу є усунення законодавчих прогалин, чітке визначення меж між адміністративною та кримінальною відповідальністю, а також удосконалення механізмів контролю та правозастосування.

© Р. Опацький, 2025

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8658-8153>

© М. Репан, 2025

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9251-0961>

Розвиток міжнародного співробітництва й адаптація національного законодавства до сучасних європейських стандартів сприяють покращенню профілактичних заходів та ефективнішій роботі.

Таким чином, удосконалення адміністративно-правового механізму протидії незаконному обігу наркотичних речовин є необхідною умовою для зміцнення правопорядку в Україні. Реалізація відповідних заходів сприятиме підвищенню ефективності державної політики у сфері протидії наркотичним загрозам, зниженню рівня правопорушень і створенню більш безпечного суспільства.

Ключові слова: наркотичні засоби, психотропні речовини, прекурсори, наркозлочинність, МВС України, Національна поліція, профілактика, наркообіг.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Проблема адміністративних правопорушень у сфері незаконного обігу наркотичних речовин, їх аналогів і прекурсорів в Україні є надзвичайно актуальною з огляду на зростання рівня наркозлочинності, негативний вплив наркотиків на суспільство й необхідність удосконалення правового регулювання цієї сфери. Незважаючи на наявність законодавчих механізмів протидії незаконному обігу наркотичних засобів, практика їх застосування виявляє низку недоліків, що ускладнює ефективне запобігання таким правопорушенням.

Крім цього, залишається відкритим питання чіткого розмежування адміністративної та кримінальної відповідальності за відповідні діяння, а також удосконалення процедурних аспектів притягнення до відповідальності. Важливо отримати й міжнародний досвід у цій сфері, адаптуючи українське законодавство до сучасних викликів і стандартів ЄС.

Таким чином, дослідження характеру адміністративних правопорушень у сфері незаконного обігу наркотичних речовин, їх аналогів і прекурсорів є вихідним для розробки ефективних необхідних механізмів запобігання їм, виявлення та притягнення винних до відповідальності. Це сприятиме зміцненню правопорядку й підвищенню ефективності державної політики у сфері боротьби з незаконним обігу наркотиків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Проблематиці протидії наркотизації суспільства у вітчизняній науці присвячено низку наукових робіт. Важливо вказати, що обрана нами тематика набула особливої актуальності в працях учених-фахівців кримінального права та кримінології, де основним завданням було кваліфікація злочинів у сфері незаконного обігу наркотичних речовин, їх аналогів і прекурсорів; дослідження особи злочинця; ресоціалізація таких осіб і кримінально-правова профілактика таких правопорушень. Не можемо не згадати праці в цьому напрямі таких учених, як А. М. Бабенко, Бублейников, В. І. Борисов, О. Г. Колба, О. М. Костенко, І. В. Однолько, В. І. Осадчий, А. В. Савченко, М. І. Хавронюк, В. І. Шақун та ін.

Вітчизняні науковці займалися здебільшого дослідженням адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері незаконного обігу наркотиків, а саме: О. М. Бандурка, О. І. Безпалова, Ю. П. Битяк, І. П. Голосніченко, В. В. Доненко, І. С. Дрок, О. М. Пасенюк, А. Є. Фоменко й ін.

Проте, незважаючи на доволі значний масив наукових доробків з питання, ми спробуємо дослідити й на основі напрацювань розробити напрями вдосконалення профілактики правопорушень у сфері незаконного наркообігу.

Формування цілей статті (постановка завдання). З огляду на викладене, доцільно зауважити, що метою дослідження є характеристика профілактики правопорушень у сфері незаконного наркообігу.

Для досягнення поставленої мети нам необхідно виконати такі завдання: аналіз напрямів протидії правопорушенням у сфері незаконного наркообігу; формулювання пропозиції теоретичних і правових напрямів удосконалення профілактики правопорушень у сфері незаконного наркообігу.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Проблема адміністративних правопорушень у сфері незаконного

обігу наркотичних речовин, їх аналогів і прекурсорів залишається однією з найбільш актуальних у сучасному світі. В Україні, яка розташована на важливому транзитному маршруті для незаконного обігу наркотиків, ця проблема набуває особливого значення. Статистика свідчить про стабільне зростання кількості адміністративних правопорушень, пов'язаних із обігом наркотичних засобів, що викликає необхідність аналізу їх стану й характеру.

Законодавство України чітко визначає адміністративну відповідальність за правопорушення, пов'язані з наркотичними засобами. Зокрема, Кодекс України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) містить статтю 44, яка передбачає відповідальність за незаконне виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів без мети збуту в невеликих розмірах, що передбачає адміністративну відповідальність відповідно до статті 44 КУпАП. Відповідальність за порушення порядку обігу прекурсорів визначена статтею 44-2 КУпАП. Ці статті є основними правовими інструментами для притягнення до адміністративної відповідальності осіб, причетних до незаконного обігу наркотиків.

Дослідження А. М. Бабенка акцентує увагу на важливості співпраці між правоохоронними органами й іншими суб'єктами, залученими до профілактики правопорушень у цій сфері. Автор підкреслює, що адміністративно-правові заходи потребують удосконалення, зокрема, шляхом розширення інформаційної бази для відстеження правопорушень; поліпшення нормативного забезпечення їх суб'єктів [1, с. 202].

Організована злочинність відіграє значну роль у розширенні обсягів незаконного обігу наркотиків. В. В. Соловей зазначає, що кримінальні угруповання використовують сучасні технології для приховування своєї діяльності; активно залучають міжнародні зв'язки для транспортування наркотиків. Він наголошує на необхідності розробки нових кримінологічних методів аналізу таких правопорушень [2, с. 402].

А. А. Вознюк та І. М. Будік у дослідженнях звертають увагу на проблему правозастосування. Вони відзначають, що основні труднощі в реалізації адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері обігу наркотиків полягають у недостатній координації між органами правопорядку; відсутності належного нормативного забезпечення [3, с. 203].

Міжнародний досвід боротьби з незаконним обігом наркотиків розглядається як важливий компонент для вдосконалення національної політики. М. А. Погорельський та Р. Ф. Черниш аналізують практики країн Європейського Союзу, які успішно реалізують програми превенції наркозлочинності. Автори зазначають, що інтеграція цих практик до української системи потребує адаптації до правових реалій країни; створення комплексних програм підтримки [4, с. 194].

Станом на 2023 рік статистика свідчить про значне зростання кількості адміністративних правопорушень, пов'язаних з обігом наркотиків. Основними причинами цього явища є посилення економічної нестабільності; зростання рівня безробіття; соціальна дезадаптація населення.

Як зазначає О. М. Джуца, вирішення проблеми потребує системного підходу включає розробку ефективних профілактичних програм; удосконалення правової бази; підвищення кваліфікації працівників правоохоронних органів [5, с. 320].

На окрему увагу заслуговує аналіз характеру адміністративних правопорушень у цій сфері. Основними видами є зберігання наркотиків без мети збуту; перевезення наркотичних засобів; незаконне використання прекурсорів.

Такі дії часто вчиняються особами, які перебувають у складних соціальних умовах; мають наркотичну залежність.

Згідно з даними Національної поліції України, у 2022 році складено понад 15 тисяч протоколів за статтею 44 КУпАП, що свідчить про системність проблеми.

Для розв'язання цих проблем необхідно вдосконалювати адміністративно-правові заходи, що включає посилення санкцій; розширення повноважень правоохоронних органів;

створення інтегрованої бази даних для моніторингу правопорушників. Крім того, важливим є впровадження програм соціальної реабілітації осіб, які вчиняють правопорушення через наркотичну залежність.

Діяльність Національної поліції України у сфері профілактики правопорушень заслуговує на окремий розгляд. Як зазначає А. М. Бабенко, ефективна профілактика залежить від інтеграції зусиль різних служб поліції, таких як дільничні офіцери; слідчі; оперативники, що працюють у сфері боротьби з наркозлочинністю [1, с. 203].

Для цього необхідно забезпечити належний рівень підготовки працівників поліції; розробити чіткі інструкції; створити механізми для ефективної взаємодії з іншими суб'єктами протидії наркозлочинності.

Додатково важливо враховувати, що діяльність Національної поліції потребує системного вдосконалення. Зокрема, запровадження нових методів профілактики, які враховують сучасні тенденції й технологічні виклики. Це включає розвиток інтелектуальних баз даних; цифрових засобів моніторингу та контролю; міжнародних платформ для обміну інформацією.

Крім того, важливим є посилення громадянської освіти щодо негативних наслідків вживання наркотиків. Як зазначає О. М. Джужа, громадські кампанії можуть істотно знизити рівень соціальної терпимості до цього явища та сприяти формуванню культури нетерпимості до вживання наркотиків [5, с. 321].

Підсумовуючи, можна зазначити, що адміністративно-правові заходи у сфері протидії незаконному обігу наркотичних речовин в Україні потребують подальшого вдосконалення. Аналіз стану й характеру правопорушень, а також урахування міжнародного досвіду дають змогу запропонувати комплексні рішення, спрямовані на зменшення обсягів правопорушень; підвищення ефективності профілактичної діяльності; розвиток інноваційних інструментів моніторингу.

Реалізація таких заходів сприятиме зміцненню правопорядку, зниженню рівня наркотичної залежності серед населення, забезпеченню стабільності в державі та підвищенню рівня громадської безпеки. Тому комплексний підхід до цієї проблеми, що включає взаємодію органів державної влади, правоохоронних структур і громадськості, є необхідним для успішної боротьби з незаконним обігом наркотиків і формування здорового суспільства.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Узагальнюючи результати дослідження, можна стверджувати, що адміністративні правопорушення у сфері незаконного обігу наркотичних речовин, їх аналогів і прекурсорів в Україні становлять значну загрозу для громадської безпеки й використовують ефективні механізми запобігання та протидії. Явна законодавча база містить положення, спрямовані на боротьбу із цими правопорушеннями, однак їх практичне застосування виявляє низку проблем, зокрема щодо кваліфікації правопорушень, розмежування адміністративної та кримінальної відповідальності.

Значну роль у подоланні цих проблем відіграє гармонізація національного законодавства з міжнародними стандартами, упровадження ефективних превентивних заходів, а також удосконалення механізмів контролю та правопорушень. Важливим є також підвищення рівня правосвідомості населення, розвиток міжвідомчої взаємодії та використання сучасних технологій у сфері правоохоронної діяльності.

Подальші наукові дослідження повинні бути спрямовані на пошук шляхів удосконалення адміністративно-правових заходів боротьби з незаконним обігу наркотичних речовин, їх адаптацію до новітніх викликів, а також підвищення ефективності правопримірної практики. Вирішення зазначених питань сприятиме підвищенню рівня правопорядку, забезпеченню належного контролю за обігу наркотичних речовин і зменшенню негативного впливу цього.

Список використаних джерел

1. Бабенко А. М. Адміністративно-правові та кримінологічні заходи у роботі поліції із запобігання незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія «Юридичні науки». 2023. Том 34 (73). № 3. С. 200–204.
2. Вознюк А. А., Будік І. М. Реалізація кримінальної відповідальності учасників злочинних організацій за злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». 2022. Вип. 74, Ч. 2. С. 199–207. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.74.68>.
3. Наркологія : навчальний посібник / О. М. Джужа, Б. В. Западнюк, О. О. Несен та ін. ; за ред. О. М. Джужі. Київ : КНТ, 2012. 400 с. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.04.64>.
4. Погорецький М. А., Черниш Р. Ф. Міжнародно-правовий досвід у сфері боротьби з незаконним обігом наркотиків. Право і суспільство. 2012. № 2. С. 192–196.
5. Соловей В. В. Організована злочинність у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів як об'єкт кримінологічного дослідження. Аналітично-порівняльне правознавство. 2023. № 4. С. 400–404. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.04.64>.

References

1. Babenko, A. M. (2023) Administratyvno-pravovi ta kryminolohichni zakhody u roboti politysiyi iz zapobihannya nezakonnomu obihu narkotychnykh zasobiv, psykhotroynykh rehovyn ta prekursoriv [Administrative-legal and criminological measures in the work of the police to prevent the illicit trafficking of narcotic drugs, psychotropic substances and precursors]. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernads'koho. Seriya: yurydychni nauky*, vol. 34 (73), № 3, pp. 200–204. [in Ukr.].
2. Voznyuk, A. A., Budik, I. M. (2022) Realizatsiya kryminal'noyi vidpovidal'nosti uchasykiv zlochyynykh orhanizatsiy za zlochyyny u sferi obihu narkotychnykh zasobiv, psykhotroynykh rehovyn, yikh analogiv i prekursoriv [Implementation of criminal liability of members of criminal organizations for crimes in the sphere of trafficking in narcotic drugs, psychotropic substances, their analogues and precursors]. *Naukovyy visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu. Seriya: Pravo*, iss. 74, part 2, pp. 199–207. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.74.68>. [in Ukr.].
3. Dzhuzha, O. M., Zapadnyuk, B. V., Nesen, O. O. et al. (2012) Narkolohiya [Narcology] : navch. posib. ; za red. O. M. Dzhuzhi. Kyiv : KNT, 400 p. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.04.64>. [in Ukr.].
4. Pohorets'kyy, M. A., Chernysh, R. F. (2012) Mizhnarodno-pravovyy dosvid u sferi borot'by z nezakonnyim obihom narkotyktiv [International legal experience in the field of combating illicit drug trafficking]. *Pravo i suspil'stvo*, № 2, pp. 192–196. [in Ukr.].
5. Solovey, V. V. (2023) Orhanizovana zlochyinnist' u sferi nezakonnoho obihu narkotychnykh zasobiv, psykhotroynykh rehovyn abo yikh analogiv yak ob'yekt kryminolohichnoho doslidzhennya [Organized crime in the field of illicit drug trafficking as an object of criminological research]. *Analitychno-porivnyal'ne pravoznavstvo*, № 4, pp. 400–404. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.04.64>. [in Ukr.].

ABSTRACT

Roman Opatsky, Mykola Repan. The nature of administrative offences in the field of illegal drug trafficking in Ukraine: statement of the problem

The article deals with the current problem of administrative offenses in the field of illicit trafficking of narcotic substances, their analogues and precursors in Ukraine. Illegal drug trafficking is one of the most dangerous threats to public security, due to the growth of drug addiction, criminalization of the population and the intensification of organized crime.

The regulatory framework regulating liability for administrative offenses in this area has been studied. It has been found that the current legislation contains a number of conflicts and gaps that ensure law enforcement activities. Thus, problems associated with the delimitation of administrative and criminal liability for illicit trafficking of narcotic drugs have been identified, as well as with the definition of the criteria by which a particular act falls under an administrative offense, and not a criminal offense.

Special attention is paid to the analysis of existing problems in the field of law enforcement, in particular, insufficient control over the implementation of administrative penalties, which reduces the effectiveness of preventive measures. The role of law enforcement agencies in combating illicit drug trafficking at the administrative level, their functional capabilities and limitations are considered.

Thus, increasing the effectiveness of administrative and legal measures in the field of illicit drug trafficking, their analogues and precursors requires a comprehensive approach. An important component of this process is the elimination of legislative gaps, a clear definition of the boundary between administrative and criminal liability, as well as improving control and law enforcement mechanisms.

The development of international cooperation and the adaptation of national legislation to modern European standards contribute to improving preventive measures and more effective work.

Thus, improving the administrative and legal mechanism for combating illicit drug trafficking is a necessary condition for strengthening law and order in Ukraine. The implementation of relevant measures will contribute to increasing the effectiveness of state policy in the field of countering drug threats, reducing the level of offenses and creating a safer society.

Key words: *narcotic drugs, psychotropic substances, precursors, drug crime, Ministry of Internal Affairs of Ukraine, National Police, prevention, drug trafficking.*

Надійшла до редакції: 11.10.2025

Прийнято до друку після рецензування: 29.10.2025

Опубліковано: 12.12.2025